

Escáner

Ramón Caride pertence a esa xeración de escritores que é a xeración da loita contra o último franquismo nas rúas e nas facultades e da construción do nacionalismo e dunha literatura propia do país nos tempos da transición política. Pertence tamén ao grupo dos que poderíamos chamar novos narradores ourensáns, e pertence finalmente a esa colectividade, que aflora ultimamente, de escritores biólogos que irrompeu con forza na narrativa e máis timidamente, pero con paso firme, na poesía. E todas estas características de Caride Ogando son decisivas, como non podía ser doutro xeito.

En primeiro lugar, por ser membro desa xeración, Caride é un narrador realista, dun realismo pertinaz, minucioso, que non se conforma coa tona das cousas e que vai ao fondo. Ao fondo escuro da alma e ao fondo trágico, pesimista, feroz, do país, ou do planeta. Porque escrita realista non é o mesmo que escrita costumista (e facendo un atroz xogo de palabras, poderíamos dicir que ao costumismo é ao que nos teñen acostumados moitos outros narradores perfectamente veniais) e Caride non se limita a poñer espellos, negros ou non, para que nos vexamos neles. Dá un paso máis e escanéanos, para que vexamos o noso interior, o interior das nosas urbes, coa súa miseria e a súa violencia, e o interior do noso agro, non menos violento e miserable. Nada de contemplacións idílicas, nin de descrições de costumes. Aquí vemos directamente o cerne das paixóns, os problemas de identidade persoal, as alteracións da personalidade, a crueldade vingativa ou gratuíta das xentes, aínda que tamén, algunha vez, haxa espazo para o bo humor ou mesmo para a esperanza. Caride é o escritor que fai a crónica de sucesos da nosa sociedade, pero faina por dentro, pola carne e polo sangue, e non pola superficie. Por iso está sempre preto do xénero negro e por iso é un escritor comprometido, no senso que adoitaba dársele ao termo noutros tempos. Comprometido coa súa sociedade e co seu tempo, e tomando partido para ver, para denunciar, para expoñer: estas cousas están aquí, eu son testemuña. Como o fotógrafo de *Fotoshock*. Característica, polo demais, que non é nova en Caride, que sempre o acompañou, como bo membro da súa xeración, a da preocupación polas xentes, polo conxunto da humanidade, polo chamado Cono Sur, por África, polos demais, en suma.

En segundo lugar, como escritor ourensán, Caride participa desa feliz circunstancia de escribir con facilidade e rigor, de escribir coas palabras xustas e eficaces, de abandonar no tinteiro todo o que sobra, con esa técnica aprendida tal vez en Poe, en Quiroga ou en Dieste, e de facer que os contos vaian medrando, ata o desenlace final preciso e imprevisto, como manda o canon. E abofé que o consegue. Dixen antes que Caride é un escritor realista (como Blanco Amor, como Celso Emilio), agora repíto, mais engandindo que, precisamente por iso, é un escritor fantástico, no senso que lle dá Todorov a esa palabra, un escritor que, sen deixar de ser realista, introduce tamén as crenzas, os desexos, as fobias dos seus personaxes na trama. Que introduce as súas dúbidas, as súas preocupacións, as súas incertezas, sabendo que teñen tanta consistencia real coma a paisaxe, os camións e as pistolas. E fai que, moitas veces, non saibamos se o que nos relata ten unha explicación física, lóxica, convencional ou é que nos volvemos tolos ou, polo contrario, o sobrenatural irrompeu nunha trama perfectamente real, nuns asuntos absolutamente cotiáns. Como Méndez Ferrín, outro ourensán, Caride deixa unhas pingas de lírica, e moita épica, nos seus relatos fantásticos, pon aos seus personaxes en situacións límite e enfróntaos co momento máis decisivo na vida de cada persoa, o momento de tránsito.

E en terceiro lugar, Ramón Caride é biólogo, e esa vocación, esa formación, están ben presentes na súa obra, e resaltan na preocupación polo destino da humanidade, nas súas reflexións sobre o ADN, nos seus relatos de ciencia-ficción, nas súas concepcións de mundos alternativos.

Hai que repetir que Caride foi un abandeirado e un adiantado desa literatura en Galicia, e aínda segue a selo, se cadra, ou se cadra non, porque a súa formación científica llo permite; se cadra porque as súas preocupacións móvense por ese gume...

Nos quince relatos de *Escáner* hai, polo tanto, unha visión do conxunto do ser humano. Nos catro novos, agrupados baixo o epígrafe *Novo do trínque*, están xa tódalas tendencias, desde o realismo, a denuncia, o compromiso e mesmo a hiperrealidade de *Fotoshock*, un texto fundamentalmente narrativo e fundamentalmente reflexivo, que escarva tanto na alma humana como na situación do mundo; ata a ciencia-ficción de *Hendra*, unha CF ao xeito do cinema, de Farmer, de Weinbaum ou de Dick, unha CF biolóxica e psicolóxica, ou, para expresalo con maior contundencia, un auténtico relato de terror e a creación, en poucas páxinas, de todo un planeta cos seus ecosistemas; pasando polo inusual final feliz de *Viaxe de volta*, esa caste de segunda oportunidade que só se lles concede aos felices como Ulises, e pola amarga crítica ao mundo literario, tan inzado de oportunistas e alpabardas, da *Carta a Berta*.

Lume da memoria é a contribución do autor a unha certa, e fecunda, literatura da memoria, da historia das xentes humildes pero arricchadas, que non se limita á guerra civil e ás súas consecuencias. Páxinas que lembrar ao Ferrín grande de *Arraianos*, pero que, en realidade, constitúen un avatar (un *remake* glorioso) de Rosalía, coa fouciña pola man. Páxinas que remexen no xudre do noso rural, ou que diga de Louzós, ese Macondo ourensán. *Camión longo*, con título tirado de Cabanillas, é un *fantastique*, no senso francés, ou sexa, máis estraño ca fantástico, máis fantástico ca marabilloso, como en Villiers ou en Hawthorne, pero non, e esto non é paradoxal, como en Lovecraft, porque *Camión longo* é un drama interior. Como interior, opresivo, incómodo, onírico, fantástico, perfectamente acorde coas obras mestras do xénero é *As formas gastadas dos sonhos*, ese pesadelo repetitivo, mecánico, no que afloran o odio, o autoodio, a xenofobia, a procura da identidade. Un relato no que Caride amosa canto partido se lle pode tirar a unha nota de sucesos e cantas capas ten esa cebola que chamamos realidade. O realismo suxo e deprimente que sempre está agochado coma unha pantera na escrita deste autor pega un brinco e roxe en *Nocturno*. E é xa hora de dicir que na xeración de Caride é absurdo distinguir entre rural e urbano e hai xa que esquecer esas parvadas do ruralismo e o antiruralismo, porque o rapaz que fai a mili na grande urbe, e que ben podería ser un personaxe de Wenders ou de Carver tamén podería, qué o impide, ser natural de Louzós... Como o é o narrador, en primeira persoa de *L.H.*, ese relato que nos ofrece a ollada do asasiño lunático, aluado, o tan de actualidade en Occidente asasiño en serie, e é que Caride remexe no ventre da balea e saca á luz dos flashes as vísceras. (...) Finalmente, despois de transitar polo real, polo estraño e polo fantástico, Caride ofrécenos unha última peza que vai máis alá, e en *O camión*ponse á altura do mesmo Lord Dunsany, dándonos un exemplo de literatura do marabilloso, unha literatura do marabilloso que ben podería tomarse por CF, sen selo, e que garda un verme final dentro da mazá, algo así como aquel verme que gardaba a primeira (e única) película do Planeta dos Simios, nada menos que a Estatua da Liberdade. Non é unha estatua o que nos amosa Caride, senón outra cousa. Para descubrirla pódese obrar de dúas maneiras, mirar moi fondo dentro dun oulir este libro.

XOSÉ MIRANDA

Extracto do limiar da edición de *Escáner* de Ramon Caride (Xerais, 2002)